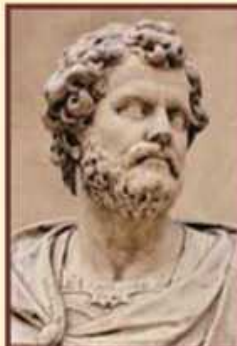


KAREL RICHTER



Hannibal před branami



KARTÁGO PROTI ŘÍMU
218–202 př. n. l.



EPOCHA

Ediční rada edice Polozapomenuté války

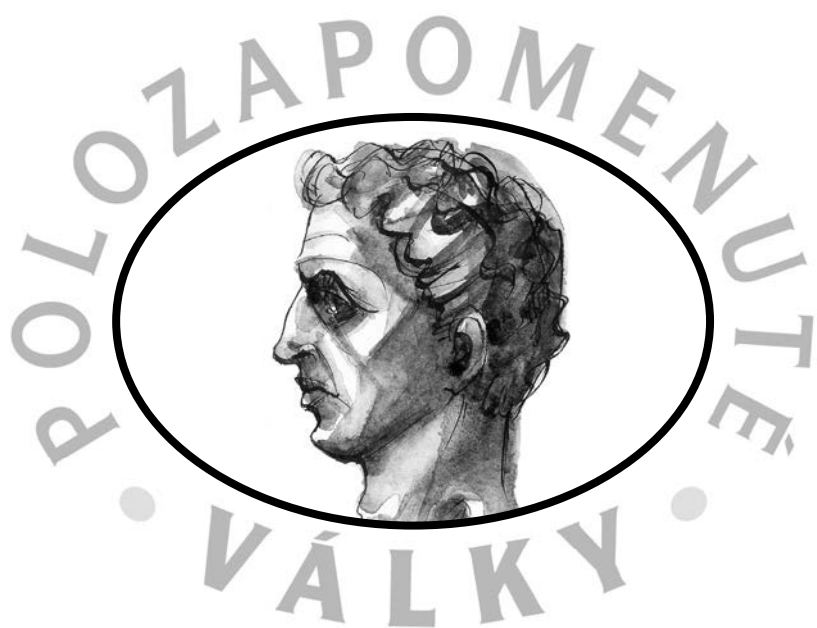
doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií
a žurnalistiky)

doc. PhDr. Martin Kovář, Ph.D. (FF UK, ředitel Ústavu světových dějin
na FF UK)

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK a Technická univerzita Liberec)
PhDr. Karel Richter, CSc.

doc. PhDr. František Stellner, Ph.D. (FF UK a VŠE, ředitel Ústavu světo-
vých dějin na VŠE)

prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc. (FF UK, Ústav světových dějin)



EDICE



KAREL RICHTER

Hannibal před branami

KARTÁGO PROTI ŘÍMU
218–202 př. n. l.



NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA



**MĚSTO
LETOHRAD**
MĚSTO LITERATURY FAKTU

**Rodiště Miroslava Ivanova
JAROMĚŘ-JOSEFOV**



Recenzoval

profesor PhDr. Josef Opatrný, CSc.

Copyright © Karel Richter, 2012

Cover © Karel Kárász, 2012

Drawings © Markéta Sandanusová, 2012

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2012

ISBN 978-80-7425-147-4

OBSAH

Prolog	9
Povstání žoldnéřů	13
Propuštění chtěli své peníze	14
Povstání	22
Válečný požár	25
Poslední naděje	30
Vznik a výboje Říma	53
Etruskové	54
Římská republika	62
První punská válka	69
Přátelé v nouzi	70
Znepřátelení přátel	74
Válka pokračuje	79
Nevěrohodný mír	89
Dodatečné požadavky Říma	90
Hispanšská naděje	92
Hispanšské tažení	96
Hannibalův nástup	102
Dobytí Sagunta	109
Konec obléhání	140
Druhá punská válka	145
Návrat	146
Válka začíná	151
Příkaz k pochodu	158
S rukou na meči	169
V Itálii	181
První měření sil	186
Před dalšími boji	197
Bitva u Trasimenského jezera	202

Punský přívál	209
Canny	226
Zatmívání obzoru	247
Konec války v Itálii	292
Operace Afrika	314
Hannibal je tady!	326
Azyl v Efesu	360
Konec Kartága – perly moří	381
Chronologie událostí	394
Literatura	399



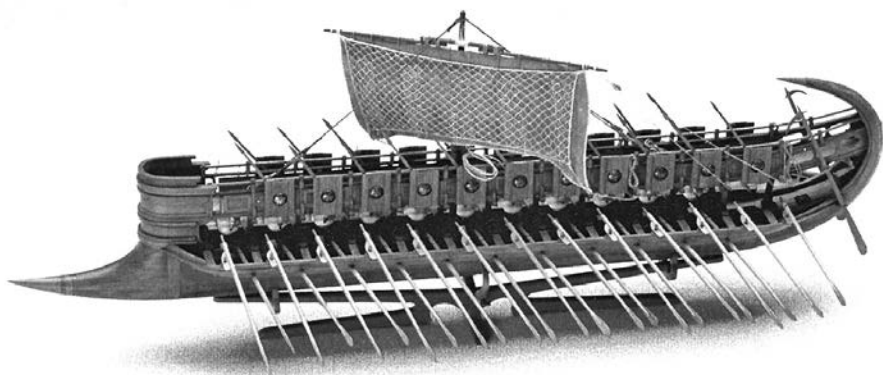
Dido a Aeneas (Nathaniel Dance, 1735–1811)

PROLOG

Nikdo vlastně přesně neví, kam až sahají počátky vzrušujících příběhů, které se chystáme vyprávět. Odvívjely se v době, kdy dvě velké, bohaté a mocné říše starověku spolu soupeřily o prvenství v tehdejší světě, až se posléze spolu utkaly v nelítostném boji o vládu nad ním. Počátky těchto příběhů se ztrácejí v šeru dějin starověkého Středomoří. Dvanáct století před naším letopočtem počali Foiničané objevovat svět. Nevelký semitský národ vtěsnaný do úzkého pruhu lesnatého území mezi pohořím Libanonu a pobřežím Střezozemního moře. Z libanonských cedrů se naučili vyrábět dokonalé koráby, umožňující daleké plavby po moři za obchodem až k Hérakleovým sloupům, jak se tehdy říkalo dnešní Gibraltarské úžině, a ještě dále. Na střezdomořském pobřeží založili a zbudovali výstavná přístavní města Tyros, Sídón, Bérytos, Byblos, Arados ... Na pobřeží podél plavebních tras dali vyrůst osadám, v nichž si námořníci mohli odpočinout, doplnit zásoby potravin a pitné vody, provést nezbytné opravy lodí a dopřát si i nějaký ten džbáněk vína a trochu slasti v povolné ženské náručí. Osady zároveň přijímaly kolonizační odliv obyvatelstva z přelidněných a Asyřany utlačovaných foinických měst. V objevitelském i kolonizačním úsilí vedlo město Tyros. Muži z Kanaánu, jak nazval Tyřany řecký historik Thúkýdídés, podle jeho svědectví patřili k prvním, kdo zřídili svá obchodní skladiště na výběžcích pevniny i na ostrovech kolem Sicílie. Při usilovném hledání nových obchodních možností se Foiničané vydávali na nové průzkumné plavby daleko za hranice sicilského prostoru až k africkým břehům a jejich lodě dopluly do nejvzdálenějších míst Střezozemního moře. Na africkém pobřeží postupně vystavěli celou síť opevněných strážních stanovišť, skladů, přístavišť a zásobovacích základen. U výběžků pohoří Atlasu, v dnešním Tunisku, v místě, kde se řeka Medžserta vlévá do moře, vyrostlo v roce 1100 před naším letopočtem přístavní město Utika, o němž ještě zvíme. Západní oblast Střezozemního moře ovládali Foiničané po celá staletí. Stali se výhradními provozovateli obchodu s Tartéssem, odkud se dováželo stříbro. Řekové, jejichž lodě tehdy brázdlly pouze Egejské moře, jim zatím ještě nebyli v námořním obchodu soupeři.

V devátém století před naším letopočtem propukla v Tyru mocenská krize. Královnu Elissu, jež nastoupila na trůn po svém otci králi Matha-novi, svrhl její mladší bratr Pygmalión. Zavraždil přitom jejího manžela Sychaea, aby se zmocnil jeho peněz a klenotů. Smrt nejspíš hrozila i svržené královně Elisse, známé též pod jménem Dido. Zachránila se útekem. Opustila Tyros spolu se skupinou obchodních podnikatelů, kteří si ve městě po mocenském převratu nebyli jisti majetkem ani životem. Elissa s sebou přitom vzala i všechny poklady, jež si násilnický bratr chtěl přivlastnit.

Lodě tyrských uprchlíků mířily zprvu na Kypr, ale nakonec dopluly roku 814 př. n. l. až do severní Afriky a přistály poblíž Utiky, v příhodném mořském zálivu, chráněném výběžkem pevniny obrácené směrem k Sicílii. Zde se Tyřané usadili na rozlehlém pozemku, zakoupeném od místního vládce Hiarby, a jali se budovat město nazvané foinický Kart Hadaš, Nové Město, což řecky znělo Karchédón a latinsky Carthago (Kartágo).



Model foinické padesátiveslice (biremis)

O dalších osudech královny Didony vypráví romantická pověst, osvětlující pozdější zaryté nepřátelství, jež postavilo proti sobě Kartágo a Řím, který tehdy ještě neexistoval. Římský básník Vergilius ji zveršoval ve 3. zpěvu svého slavného eposu *Aeneis*: Řecký rek Aeneas prchající se skupinou krajanů z vyvrácené z Tróje doplul do afrického Kartága. Byl to statný, pohledný muž a krásná Dido zásahem boha lásky Amora, syna Venušina, vzplála k němu tak prudkým a vášnivým citem, že se s ním

bez váhání zasnoubila. Aeneas však, poslušen příkazu nejvyššího z bohů Jova, snoubenku tajně opustil a odplul do Itálie, určené mu sudbou jako nová vlast, ze které měla vyrůst světovládná říše římského národa.

Dido, bolestně zraněna Aeneovou zradou, proklela zpronevěřilého snoubence i jeho potomstvo a přivolala na ně strašlivou pomstu:

*Vy však, Týrané moji, jich děti i potomstvo všechno,
záštím stíhejte vždy, ten vděk mým prokažte kostem!
Nebudiz ničádných smluv ni lásky k těm národům nikdy,
nechat nějaký mstitel se z našich narodí kostí,
kterýž mečem i ohněm by dardanskou osadu stíhal,
teď neb později, a kdykoliv sil se nalezne dosti!*

Dardanskou osadou je míněn Řím, neboť Dardanos byl praotcem trójských králů, a protože Římané od nich odvozovali svůj původ, byl pokládán i za praotce jejich.

„Boj buď jim i potomkům jejich,“ volá zhrzená Dido, „toť kletba je moje!“ Zimničně se chvěje, zachváčena šílenstvím strašného úmyslu, zbledlá úzkostí smrti, zkaleným zrakem téká kolem sebe a poté vyběhne na vnitřní dvůr paláce. Tam je již připravena zřejmě na její příkaz vysoká hranice. Vystoupí až na její vrchol, kde je umístěno lože. Se zběsilou rozhodností vytrhne z pochvy meč, který jí daroval věrolomný Aeneas. Jen nakrátko zaslzí, přemožena vzpomínkou na krásné chvíle v tomto městě, jež založila. Ach, jak byla šťastna předtím, než se dardanské loďstvo dotklo kartaginského břehu! Kéž by se to nikdy nestalo! Sama pak na vrcholu hranice ulehne na lože a zaboří tvář do podušky se slovy: „Bez pomsty zemřu, zemřít však chci. Přeju si odejít k stínům. A ten proradný Dardan nechť přes moře zhlédne žár této hořící hranice! Ať přízrak mé smrti ho stíhá!“

Poté si před zraky svých služebnic do hrudi vrazí Aeneův meč. „... vřelou, kypící krví pění se meč a ruce rudnou. I zdvíhá se pokřik v paláce vysokých síních a po městě zděšeném bouří pověst. Hned lkaní a pláč a žalostné úpění ženské v každém se ozývá domě a veškero ovzduší hlasným nářkem zní, jako kdyby se nepřítel vpádem Kartágo kácelo v prach i dávný Tyros a chvatem po střechách lidí i bohů se válel zuřivý plamen.“

Těžko dnes odlišit fantazii básníka a vyprávěčů od strohé historie skutečnosti. Jisté je, že v době, kdy se údajně odehrával tento truchlivý příběh, o Římu ještě nikdo neměl ani potuchy. Do rostoucího Kartága čas od času připlouvaly další vlny tyrských kolonistů, poslední z nich je zaznamenána koncem 6. století př. n. l. Zatímco mateřské město Tyros skomíralo, zastíněno rozpínavou Nabukadnésarovou říší, Kartágo se rozrůstalo, sílilo a osamostatňovalo. Postupně rozprostíralo svůj vliv i na ostatní foinická města v severní Africe a podmaňovalo si čím dál rozsáhlejší oblasti libyjského vnitrozemí. Proměňovalo se tak v silnou námořní velmoc, jež vysokou civilizovaností, velkým bohatstvím a mohutným obchodním i válečným loďstvem ovládala celé západní Středomoří. Již od poloviny 7. století si Kartágo začalo podmaňovat i foinické osady mimo severoafrické území. Pevnými vazbami obchodních styků, spolehlivě zajišťovaných řetězem svých kolonizačních základen, dostali Kartáginci pod svůj mocenský vliv Baleáry, Maltu, Sardinii, jižní Sicílii a po jistou dobu i Kypr.



Didonina smrt (Christophe Cochet, †1634)

Povstání žoldnéřů

Propuštěnci chtěli své peníze

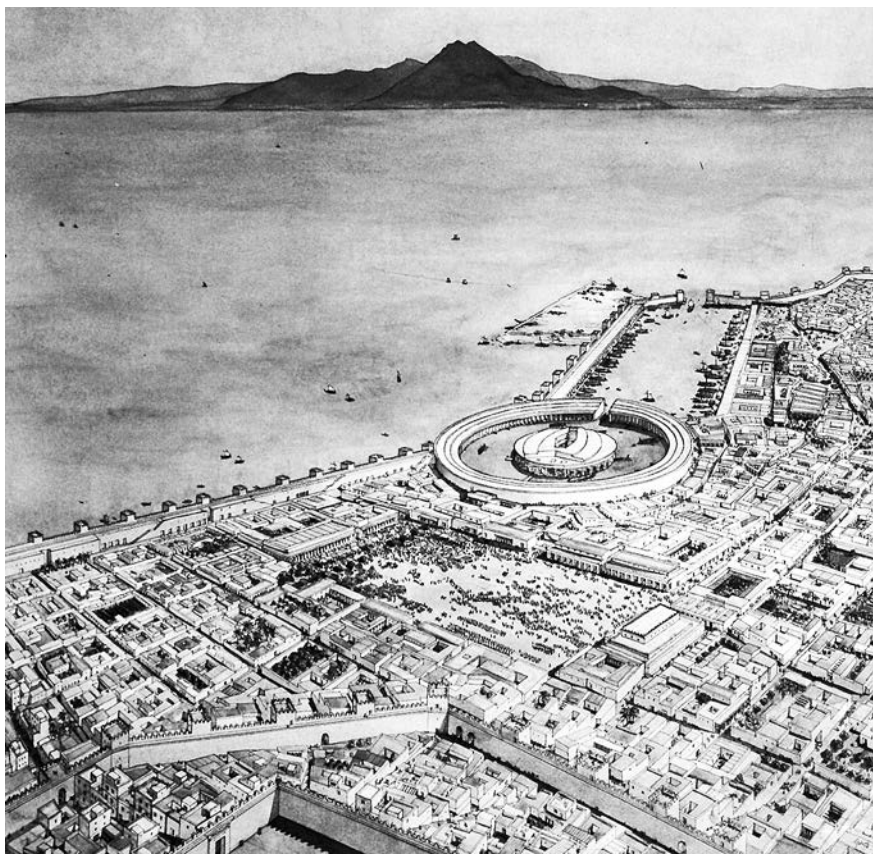
Psal se rok 241 př. n. l. Válkou vysílené Kartágo se ocitlo na pokraji zhroutení. Ze Sicílie, Sardinie a Korsiky se do něho vraceli žoldnéři a domáhali se zaplacení dlužného žoldu. Vrchní velitel kartáginských vojsk Hamilkar se smířil s uzavřením míru, ale nesouhlasil s úplným, ponižujícím podrobením Kartága. Znechucen ústupčivostí Velké rady, která se před Římem sklonila až na samé dno pokory, odevzdal velení nad vojskem Giskónovi, veliteli jezdecké Posvátné legie, složené z příslušníků aristokratických rodin. Zanevřel na kartáginskou vládu, v níž rozhodující postavení zaujali zbabělí kořistníci.

Podívejme se na tehdejší události, jak je vylíčil Gustav Flaubert: „Bylo to v Megaře, kartáginském předměstí, v Hamilkarových zahradách. Vojáci, jimž předtím velel na Sicílii, si dopřávali bohaté hody na oslavu výročního dne bitvy u Eryku, a protože tu nebyl jejich vojevůdce a jich bylo mnoho, jedli a pili a na nic se neohlíželi. Setníci v bronzových koturnech se rozložili na ústřední cestě pod purpurovou plachtou se zlatými trásněmi, která byla napjata od zdí koníren až nad první terasu paláce; prostí vojáci se rozložili pod stromy, kde bylo vidět četná stavení s plochými střechami, lisy, sklepy, skladiště, pekárny a zbrojnice s dvorcem pro slony, jámy pro divoké šelmy, vězení pro otroky. Kuchyně obklopovaly fíkovníky, smokvoňový háj přecházel až do mohutných valů zeleně, v nichž zářila granátová jablka z bílých houštín bavlníků; po větvích pinií se popínala réva obtížená hrozny; pod platany rozkvétalo pole růží, na trávnicích se tu a tam kývaly lilie, cestičky byly vysypány čerstvým pískem a středem běžela z jednoho konce na druhý alej cypřišů tvořících jakési dvojité sloupořadí zelených obelisků. Zcela v pozadí nad tím vším se tyčilo na mocných základech čtvero terasovitých poschodí paláce zbudovaného ze žlutě žíhaného numidského mramoru. S mohutným přímým schodištěm z ebenového dřeva, jež neslo na rohu každého stupně zobce z přídě jedné dobyté galéry...“

To byla věru chyba, veliká chyba, že vláda dopustila, aby se ve městě shromáždily tlupy neurvalých žoldáků, kteří mírem přišli o zaměstnání a chtějí své slíbené peníze. Jsou skrz naskrz plni žlučovité zloby, že se nikdo nemá k tomu, aby jim zaplatil, co jim náleží za tvrdou službu a prolévání krve, cizí i vlastní. Jejich oblíbený velitel generál Hamilkar na to

vždycky svědomitě dbal, aby jim byl řádně vyplacen žold a vydán podíl na kořisti. Jenže Hamilkar se nepohodl s Radou, hodil všechno za hlavu a chce si napříště hledět jen svého hospodaření a svých obchodů. To mu teď mají vojáci za zlé. Že se vykašlal i na ně, kteří mu vždycky ochotně svěřovali své životy a pro něž každý jeho příkaz byl svatý. I na něj tak padá jejich rozhořčení nad nevděkem Kartága.

Rada ve snaze usmířit jejich rozhořčení přivolila, aby se utábořili v zahradách Hamilkarova paláce, byť za majitelovy nepřítomnosti a tudíž bez jeho vědomí. Jsou to přece jeho vojáci, i když bývalí. Ať velitel taky na své kůži pocítí důsledky své válkychtivosti. Suffetové obětovali i nějaké peníze na jejich pohoštění v naději, že s plným žaludkem



Punské Kartágo (kresebná rekonstrukce podle J. Galvina)

a v opileckém rozjaření se žoldnéři snáze vyrovnají se skutečností, že jejich požadavky nejsou splněny. Státní pokladna nemá tolik peněz, aby se jim mohlo vyplatit vše, co jim náleželo. A tak se tu v trávě mezi stromy lenivě povalují, opření o lokty, anebo posedávají se zkříženými nohama a cpou se pokrmý, které roznášejí polonazi otroci na mísách z pálené hlíny. Bývalí vojáci pocházející z nejrůznějších národů, Ligurové, Libyjci, Lusitánci, Baleárové, tmaví Numidané, Galové s vlasy svázanými na zátylku do uzlů... Anebo dřepí na sedačkách u stolů přinesených z vypleněných obydlí Mesary. Chtivě sahají do mís pro kusy pečeně z berana, vepře či býka, hltají kaši z pšenice, bobů i ječmene a prolévají hrdla vínem z měchů i vysokých amfor, hulákají a vyzpěvují oplzlé odrhovačky. Odvlékají do houští vzpouzející se otrokyně i povolné nevěstky, které sem z přístavní čtvrti přilákala vidina výdělku.

Objevil se generál Giskón, doprovázený tělesnou stráží z vysokých, urostlých příslušníků Posvátné legie. Žoldnéři se k němu houfně hrnou. Vědí, že má na starost vyplácení pohledávek. Ti, na které se dosud nedostalo, se hrubými hlasy dožadují uspokojení svých nároků.

„Uklidněte se! Někteří jste už dostali své,“ volá Giskón, „na další přijde řada zase zítra!“ Horkokrevný Gal si troufl mávat generálovi před obličejem taseným mečem. Jeden ze strážných jej prudce odstrčil ratištěm dlouhého kopí: „Co si to dovoluješ, volská tlamo!“ Bělovousý generál sebou škubl a úderem své zlatem zdobené hole do hlavy srazil neurvalce k zemi. Jeho galští soukmenovci mu s podrážděným křikem přibíhali na pomoc, ale pohled na obrovité ozbrojence z Giskónovy ochrany je přiměl, aby rychle zkrotli. Ani Giskón neměl zájem, aby došlo k střetu, který by vyvolal nebezpečné pozdvižení. Pospíšil si se svými strážci opustit zahradu, kde začala již převládat nezkrotná nevázanost. Vojáci v opilosti vyvrátili plot sousední okrasné zahrady paláce a s řevem a divokým chechtotem pochytili červené posvátné ryby rodiny Barků, chované v nádrži z modrého kamene, a opékali je na rožni a házeli do kotlů s vroucí vodou. Rozezlená Hamilkarova dcera Salambo, oděna v černý šat, provázena dvěma řadami kněží v bílých řízách s rudými trásněmi, sestoupila po palácových schodech mezi bezuzdně řádící vojáky. Prožijme s Flaubertem její rozhorlení, když je všechny přelétla dlouhým zděšeným pohledem a se skloněnou hlavou a rozepjatými pažemi zvolala: „Co jste to učinili! Co jste to učinili! Měli jste přece pro své potěšení chléb,

maso, olej ...“ Její hlas zněl zvučně, líce se jí barvily ruměncem. „Kde myslíte, že vlastně jste? V dobytém městě, nebo v paláci velitele? A jakého velitele! Znáte někoho ve svých domovech, kdo by uměl lépe svádět bitvy?“ Jemné chrípí se jí chvělo ... „Ach, ubohé Kartágo! Nešťastné město! Nemáš již jako kdysi na svou obranu silné muže ...“

Flaubert zasvěceně líčí, co se dělo dál: „Dva dny nato odtáhli žoldnéři z Kartága. Každému z nich dali zlatý peníz s podmínkou, že přeloží svůj tábor do Sikky, a řekli jim co nejlichotivěji: Zachránili jste Kartágo. Ale vyhladověli byste je, kdybyste tu zůstali; už by nebylo schopno platit. Odtáhněte! Později se vám odvděčí za vaši povolnost. Okamžitě vybereme daně; žold vám doplatíme a vystrojíme vám galéry, jež vás dovezou do vašich domovů.“

Žoldnéři se dali přemluvit. Odcházeli. Táhli Hámonovou ulicí a Cirtskou bránou, pomícháni, lučištníci s těžkoodenci, setníci s vojáky, Lusitanci s Řeky ... Vykračovali si pevným krokem a jejich těžké koturny duněly po dláždění. Brnění samý hrbol od zásahů střelami z katapultů a tváře zčernalé z úpalů bitev. Ze zarostlých úst vycházely chraptivé skřeky, rozervané drátěné košile tloukly o rukojeti mečů a děrami v krunýřích prosvítaly nahé údy. Sarissy, sekery, kopí, plstěné čepice, bronzové přílby, všechno se vzdouvalo v příboji zaplňujícím celou šíři ulice mezi vysokými domy až o šesti poschodích s omítkou natřenou přírodní smůlou ... Když se poslední hloučky mohutného lidského proudu vyřinuly z města, zavřely se za nimi brány a lidé s úlevou sestupovali z hradeb.

Žoldnéři táhli v neuspořádaných houfech zvedajících oblaka prachu zemědělsky obhospodařovanou krajinou s pláty polí a pastvinami, statkářskými dvorci i rolnickými osadami, vesele hlučeli a chvílemi si zpívali do kroku staré vojenské písně. Živili se ze zásob, které si v Kartágu zčásti nakradli a zčásti dostali od nedočkavých obyvatel, dychtících co nejdříve uvidět jejich paty. Svou stravu doplňovali kradenými hrozny z vinic, jež míjeli. U potůčků a řek se zastavili a spěšně a s veselým haslem a povykem odhazovali výzbroj i šatstvo, osvěžovali se koupelí, hltavě pili a napájeli i mezky a koně. V městě Tunétu, už daleko za Kartágem, někteří strávili noc v domech, nezřídka na loži, kde nebyli sami, někteří se utábořili u paty hradeb a usínali přikryti pláští a jiní dlouho klábosili u ohňů.

Míjely dny vyplněné vytrvalým, úmorným pochodem v roztroušených skupinách. Obdělávaná pole se pozvolna vytrácela, mizely palmové háje, zelené pásy olivovníků. Krajina krabatěla, přibývaly písčité pláně s ostnatým křovím a řídkou travou, na níž se pásla stáda ovcí, na obzoru se zvedaly červenavé pahorky a kopce.

Teprve sedmý den k večeru se unaveným houfům zjevila linie hradeb zbudovaných na skalnatém podkladu. Poutní město Sikka. S ubytováním v domech se nedalo počítat. Dvacet tisíc mužů s ranci, povozy a zvířectvem se do malého města, v němž vévodil rozložitý Venušin chrám se zlatou střechou a s rozličnými přístavbami, při nejlepší vůli nemohlo vejít. Žoldnéři o to ani neusilovali. Utábořili se před hradbami. Sporaďaně, po vojensku, jak byli zvyklí. Za horkých nocí by se dalo spát i pod širým nebem, ale vojáci si hbitě stavěli kožené i plátěné stany a chýše v pravouhlých řadách s uličkami.

Osazenstvo tábora mělo dosud co jíst. Obyvatelé města jim nosili chleba, mléko, ovoce, sýr, přivedli i nějaká dobytčata a pár ovcí, takže od táborových ohňů se šířila do okolí vábivá vůně opékaného masa. Přitom se vydatně popíjelo víno z amfor i měchů, a to rozněcovalo bujarou veselost, která zatím nebyla nikomu nebezpečná. Setníci i kmenoví náčelníci udržovali pořádek a kázeň, i když trochu rozvolněnou, o hádky a rvačky ovšem nebyla nouze. V hlučných, vojácky obhroublých rozhovorech co chvíli zaznívala zvědavá starost, jak dlouho asi budou tady čekat, než se objeví vyslanci z Kartága a přivezou podle ujednání pytle a koše se zlatými a stříbrnými penězi, jež jim punští bařtipáni dluží. Každý z vojáků si představoval, jak si báječně zařídí život, koupí si otroky, kteří na něj budou pracovat, a otrokyně, které mu budou po vůli a splní každé jeho přání, kdykoli se mu nějaké zachce mít, a pořídí si i dům.

Uběhlo několik dnů marného čekání. Nervozita narůstala. Do tábora docházeli opozdilci, většinou ranění a nemocní, kteří se belhali s obtížemi, namnoze o holi či berlich daleko za hlavním proudem, a s nimi zbědovaní libyjsí domorodci, zruinovaní daněmi a dluhy, vyhoštěnci, uprchlí otroci a zločinci. Spoléhali na pochopení vojenských rebelů, kteří stejně jako oni měli každý bezpočet důvodů k nespokojenosti. Hlasně projevovali svou zlost na kartáginskou vládu. Mezi těmito nespokojenci vynikal vášnivými buřičskými proslovy zejména Spendius, syn

řeckého rétora a etruské kuběny z Kampánie, který zbohatl kuplířstvím, ale při ztroskotání lodi přišel o všechn majetek.

Spendius bojoval v řadách samnitských povstalců proti Římanům, ale padl do zajetí. Uprchl, ale byl znovu zajat a prodán do otroctví. Musel těžce pracovat v kamenolomu, pak nějakou dobu dělal topiče v lázních, nakonec byl přinucen usednout na veslařskou lavici válečné trirémy, zakusil hlad, hrubosti a surové zacházení i rány bičem. Za bitvy na moři využil příznivého okamžiku a z potápějící se galéry skočil do vln. Napůl utonulého ho z vody vylovili kartáginští námořníci. S ostatními zajatci byl pak uvězněn v kartáginském Domě otroků. Podle mírové smlouvy měli být všichni zajatci vráceni do Říma, a tam ho jako galejníka nečekalo nic dobrého. Vzbouření žoldnéři ho osvobodili a on se k nim z vděčnosti přidal. A nejenže přidal a držel se jich, jako by k nim patřil, ale sblížil se s jedním z jejich vůdců, libyjským jezdeckým velitelem Mathónem. Toho vytrvale přesvědčoval, aby se postavil do čela povstání těch silných mužů, kteří jen hoří záští a nic je nepoutá ke Kartágu, ani rodina, ani přísaha, ani bohové.

Jeho výmluvnost dokonale vystihl veliký Flaubert: „Rozumíš mi, vojákú? Chodili bychom zahaleni v purpur jako satrapové. Omývali by nás voňavkami; a otroky bych měl zas pro změnu já! Nemáš už dost spaní na tvrdé zemi, popíjení přidělových splašků a stálého poslouchání polnic? Nebo si snad chceš odpočinout později? Až z tebe strhnou krunýř, aby hodili supům tvou mrtvolu? Nebo snad o holi, slepý, kulhavý, sešlý budeš chodit od dveří ke dveřím a vyprávět o svém mládí malým dětem a prodavačům rosolu? Rozpomeň se na všechny nespravedlnosti velitelů, na táboření na sněhu, na pochody v slunečním žáru, krutou kázeň a věčnou hrozbu ukřižování! Po tolika útrapách ti na krk pověsili čestný řetěz, jako se věší na hruď oslům pás s rolníčkami, jimiž je ohlušují za pochodu, aby necítili únavu. Muž jako ty, udatnější než Pyrrhus! Kdyby se ti jen zachtělo! Ach! Jak budeš šťasten ve velkých chladných síních za zvuku lyr, rozložen na květinách, se šašky a ženami! Neříkej mi, že je to neuskutečnitelný podnik! Což žoldnéři už neovládli Regium a jiná opevněná místa v Itálii? Kdo ti brání? Hamilkar je nepřítomen; lid proklíná boháče, Giskón nemá vliv na zbabělce kolem sebe. Ale tys přece statečný, tebe poslechnou! Ujmi se nad nimi velení! Kartágo je naše, pusťme se do toho!“

Mathó však jeho výzvám odolával. Odmítal je s odůvodněním, že na něm spočívá kletba Molochova, což prý mu potvrdil v chrámu černý beran, který před ním couval.

Kteréhosi dne v podvečer konečně za žoldnéři do tábora přicestoval s početným doprovodem jezdců v lesklých krunýřích netrpělivě očekávaný kartáginský představitel vlády. Sám vznešený suffet Hannón, nevzhledný tlustoch s odulým, námahou zrudlým uhrovaným obličejem, posazeným na mohutný lalok podbradku, s boltci obtíženými zlatými náušnicemi a s tělem nechutně nadouvajícím drahocenné šarlatové roucho, zkrášlené zlatým náhrdelníkem s chrpově modrým drahokamem. Podpírán dvojicí otroků se s hekáním vysoukal z pozlacených nosítek s hedvábnými poduškami a rozhlédl se pohrdlivě po bobtnajícím davu, který se k němu sbíhal ze všech stran. Tóny stříbrných trubek byly pokynem, aby se shromáždění ztišilo, a hlasatel pateticky oznámil: „Nyní promluví veliký suffet Hannón!“

Tlustoch nasál vzduch širokým chrípím svého papouščího nosu a majestátně rozkročen vedle nosítek v zlacených šněrovacích botách sahajících až téměř ke kolenům začal punsky rozvláčně vysvětlovat, že válka a plnění mírových podmínek působí zemi nepředstavitelné potíže.

„Nastala neúnosná drahota, neboť je nedostatek lodí k dovozu potřebných věcí včetně potravin, nadto byla válkou ztracena velká území s polnostmi, které přinášely zisk...“

Punština byla sice v kartáginské armádě jazykem, kterým se vojáci zdravili, ale k velení a dorozumívání se již od Xanthippových časů používalo řečtiny, neboť naprostá většina příslušníků mnohonárodního žoldnéřského vojska punsky nerozuměla. Hannónovi to neuniklo. Nařídil proto svolat velitele čet a setnin, kteří ovládají punštinu, aby se jim vysvětlilo vše potřebné, a od nich se to pak dozvědí ostatní. Ozbrojenci praskali biči, aby vyklidili kolem suffeta prostranství pro ty, kdo mu byli schopni s porozuměním naslouchat.

„Mluv!“ volali na Hannóna punsky muži, kteří se kolem něj natlačili. „Jsme tady! Posloucháme!“

A suffet rozvinul svitek papyru, který mu na pokyn jeho tučné, zlatým náramkem ozdobené paže podal otrok, a počal předčítat, co všechno musí platit stát mnohem draž než dříve, opravy chrámů a svatyň,

dláždění ulic, výstavbu vodovodu, obnovu loďstva... Jeho výčet nebral konce a vojáci v davu ztráceli trpělivost. Proč tak dlouho řeční? Kdy začne rozdělovat peníze? Zvedal se šum a sílil v hukot polohlasných protestů. Vtom Spendius znenadání přiskočil k hlasateli, vytrhl mu z rukou troubu a mohutně do ní zadul, aby upoutal všeobecnou pozornost.

„Kamarádi!“ vykřikl libyjským jazykem, jímž hovořila nejpočetnější národnost mezi žoldněři. „Musím vám říct něco důležitého. Neposlouchejte ty řeči! Hanobí všechny národy kromě kartáginských Punů. Všichni jsme podle něj zbabělci, zloději, lháři, synové bezectných otců a matek. Vy jste prý zavinili porážku Kartága a teď ještě drze požadujete, aby se vám zaplatilo!“ Vykřikoval své lži s jistotou, jako by doopravdy tlumočil suffetova slova. Nato se z několika stran ozvaly námitky těch, kdo rozuměli punsky: „Neříkej, co není pravda! Nevymýšlej si! Lžeš!“

Leč Spendius chtěl za každou cenu rozbouřit vojáky a poštvat je proti suffetovi, vyvolat vzpouru. Proto svá obvinění opakoval ještě latinsky a galsky i baleársky, neboť z těchto jazyků pochytíl pár slov. A dosáhl svého, v davu to začalo vřít. Ti, co se pokoušeli upozornit, že Spendius je štváč, který klame lidi, byli přehlušeni silící vřavou.

V té chvíli kdosi přiběhl se zprávou, která potvrzovala, co se zatím jen neurčitě proslýchalo. Že suffetovi zbrojnoši v Kartágu povraždili na tři sta baleárských prakovníků, kteří připluli dodatečně a nestihli odejít z města s hlavním proudem. Dav zaburácel nezvládnutelným pobouřením. Rozběsnění vojáci se hnali s meči na suffeta a jeho strážce. Skupina rozvážných mužů se jim postavila do cesty: „Žádné vraždy! Žádné zabíjení! To by se obrátilo proti nám! Ať vyplatí peníze!“

Shluk nedočkavců se zmocnil nákladu ze suffetova vozu. Začali otvírat, prohlížet a vysypávat koše, truhlice, bedny. U boha Melkarta! Co všechno v nich nebylo! Přepychové šatstvo, voňavky, zásoby nejrůznějších lahůdek a vína pro občerstvení během cesty. Někdo křikl:

„Tady jsou peníze!“ Dva velké proutěné koše. Odklopili víka. Oba byly naplněny koženými známkami, které vláda dočasně zavedla jako prozatímní náhradu za ražené kovové peníze. Muže v první chvíli omráčilo zklamání a vzápětí v nich vybuchl nepřičetný vztek. Nabírali náhražkové kožené peníze plnými hrstmi a metal je zmatenému a vyděšenému suffetovi do tváře.

„Tohle si nech, ty kravský paznehte! Tím můžeš krmit hladová prasata!“

„Klid! Prosím vás, zachovejte klid!“ volal zoufale suffet. „Jsou to prozatímní peníze, budou vám vyměněny za kovové. Republika nestihla ražbu!“ Roztrásl se strachy, po tučném obličejí se mu řinul pot. Couval před divoce rozezlenými vojáky, kteří ho nepřestajně zahrnovali nadávkami.

„Podvodníku! Lháři! Sežer si svoje kožený zlato! Strč si ho do zadku!“

Kterýsi z otroků pomohl roztřesenému Hannónovi na koně a všichni, ozbrojenci i otroci tryskem ujížděli z dosahu zbraní, pěstí i nadávek.

Povstání

Spendius objížděl tábor na ztepilém hřebci. Dosáhl, čeho chtěl dosáhnout. Zkrachovalý kupec, povstalecký voják, válečný zajatec, týraný otrok, galelník a opět zajatec předurčený být otrokem vyvolal povstání. Celý tábor byl na nohou. Spendius volal silným hlasem vstříc vzrušeným, rozkuráženým houfům:

„Na Kartágo, bratři! Na Kartágo!“

Strhávali a balili stany. Cpali své věci do ranců. Ramenatý Spendius v rezné tunice přepásané koženým opaskem s římským mečem po levém boku přivedl koně i Mathónovi, který odpočíval ve stanu, nevěda, co se sběhlo. S překvapením se dozvídal od Spendia, kam se všichni chystají. „Na Kartágo! Ujmi se velení, Mathóne!“

Jakmile vesničané žijící poblíž Kartága zpozorovali na obzoru oblak zvířeného prachu, z něhož se postupně vynořovaly prilby, oštěpy a hlavy koní a mezků, posbírali v horečném spěchu do ranců, co měli v chýších cenného, a spolu se svými rodinami a dětmi spěchali do bezpečí vysokých kartáginských hradeb.

Vzbouřené vojsko se přivalilo širokým proudem k městu a zastavilo se uprostřed šíje poblíž jezera. Poslední uprchlíci proběhli branou, jejíž mohutné věže se rachotivě zavíraly, zajišťovány kládami. Lučištníci na cimbuří napjali tětivy luků dalekonosnými šípy.

Vzbouřenci, jimž se nezdařilo překvapit Kartágo náhlým vpádem do města otevřenými branami, se začali jako mravenci rozlézat po pláni před hradbami a jali se budovat ležení pro delší pobyt. Tu a tam se již zvedaly stany, zaplály ohně. Ty, kdo si troufli příliš blízko k hradbám, svištěcí šípy okamžitě zaháněly do patřičné vzdálenosti.

Tábor zvolna rostl do podoby rušného města. Vláda Kartága si ujasnila, že nemá dost sil, aby vzbouřence na pláni dala pobít, a vzbouřenci si uvědomili, že ani jich není tolik, aby mohli Kartágo dobýt. Oběma stranám nezbývalo než vyjednávat. Vzbuřenci v příštích dnech vznesli požadavek, aby jako důkaz dobré vůle a zájmu o obnovení vzájemné důvěry a přátelství byli potrestáni ti, kdo zavinili poškození jejich nároků a popuzení proti vládě. Než stačila Velká rada uvážit odpověď, Spendius poštal vojáky, aby pod hradbami třikrát denně skandovali: „My chceme Hannónovu hlavu!“ To už bylo příliš a Velká rada se zatvrdila. Dala jasně na srozuměnou, že její ochota vyhovět žoldnérům má své meze. Je-li jim málo, co se jim nabízí, nedostanou nic.

Rozpoutala se bouře hněvu: „Nedostaneme-li do tří dnů své peníze, půjdeme si pro ně do Kartága!“ I když tato pohrůžka byla nereálná, Velká rada se již naléhavě potřebovala zbavit břemene vzpoury. Generál Giskón se podjal usmiřovatelské mise. Vypravil se s doprovodem tlumočnicků, otroků i několika přátel na třech lodích do tábora žoldnérů. Vzbuřenci pochopili, že přiváží slíbené peníze. Vítili ho proto mohutným jásosem. Otroci mu postavili stan a do něj z lodí nanosili truhlice s penězi. Před stanem pro něj navrhli pahorek z pytlů naplněných pískem a generál na něj vystoupil, vítán neutuchajícím potleskem shromážděných žoldnérů. Do ticha, které se poté rozhostilo, pronesl zvukným hlasem. „Přicházím, abych vás všechny po zásluze vyplatil, a neodejdu, dokud všichni nedostanou, co jim náleží.“ Znovu zabouřil potlesk.

Začalo proplácení žoldu. Vojáci přistupovali seřazeni do zástupu podle národů. První byli na řadě Libyjci. Každý ukázal prsty počet odsloužených válečných let pod Hamilkarem, písař zapsal jeho jméno a účetní mu odpočítal stříbrné mince. Pomocník ho poté zelenou barvou označil na levé paži.

Buřič Spendius se nemohl smířit s tím, že všechno probíhá v klidu a situace zřetelně spěje k smírnému zakončení celé žoldnéřské rebelie. Nechtěl smíř, ale všeobecné povstání, uchopit moc a zvrátit poměry. Pouštěl se s vojáky do hovoru, zálučně je popichoval, rozněcoval a živil v jejich prostých duších nespokojenost a vzpurné nálady. Libyjcům našeptával: „Teď jste spokojeni, ale počkejte, až budou vyplaceni ostatní, Řekové, Ligurové, Baleárci a další, co jsou odjinud. Odejdu domů,

kdežto vy tady zůstanete a vláda si to s vámi vyřídí za všechny. Stáhne vás z kůží, uvidíte. Suffeti jsou domluveni, je to lest!“

Galům namlouval: „Libyjci dnes dostávají své peníze, v dalších dnech prý zaplatí Řekům, Baleárcům a ostatním. Vás je málo, s vámi se vyrovnají jednoduše bez peněz. Jednoduše vás pobijí“. Všichni, kdo měli nějaký osobní důvod nenávidět Kartágo a Kartágince, Spendiovi přizvali, dávali mu zapravdu, přidávali se k němu a šířili jeho argumenty dál. Ačkoli Giskón jednal s žoldnéři zdvořile a trpělivě vysvětloval, co bylo komu nejasné, ovzduší se den za dnem měnilo v Giskónův neprospěch. Přibývalo stížností, žalob a dotazů, které musel kolem dokola vysvětlovat a odpovídat. Nedůvěra, kterou Spendius a jeho spřezenci všechny nakazili, sílila.

Ráno Giskón procitl a našel své tlumočníky, písaře i pomocníka mrtvé, jejich povražděná těla ležela před stanem i uvnitř. Rychle zahrabal část peněz ve svém stanu. Bylo zle. Masa žoldnéřů podlehla našepťávání, že Velká rada se je chystá oklamat. Někteří se s meči a dýkami v rukou pokusili vzít si své peníze sami. Všechny rozdmýchaný hněv se proměňoval v divoce planoucí nenávist proti Giskónovi. Rozezlentý, hluchící dav ho obklopil jako hladová vlčí smečka. Chrlili na něj bezdůvodně nadávky a výhrůžky. Kdo se ho snažil zastat, byl okamžitě zbit do krve, ukamenován nebo stát mečem. Zdivočelí vzbouřenci povraždili otroky z Giskónova doprovodu a vyplenili jeho stan. Našli pokladnu ze tří čtvrtin vyprázdňenou, co bylo zahrabáno v zemi, neobjevili. Spendius svázel Giskónovi ruce a jeden z žoldnéřů ho surově povalil na zem. Všechny zajaté úředníky a členy Giskónova doprovodu, vážené členy Rady, kteří byli odpůrci potupného míru s Římem, spoutali řetězy a svrhli do hlubokého příkopu, kam odhazovali odpadky.

V čele vzbouřenců stanuli podněcovatel rebelie Spendius a jeho druh libyjský setník Mathó. Nečekaně se v táboře žoldnéřů objevil vládce jednoho z numidských kmenů Narr-Havas, provázený asi dvaceti Berbery, všichni v jakýchsi turbanech, s jatagany za širokými rudými šerpami pod rozhalenými bílými hábity, v uších boltcích náušnice, kolem krku kožené náhrdelníky, na nohou boty z hyení kůže, v rukou oštěpy.

Narr-Havas přišel oznámit veliteli povstalců, za něhož důvodně pokládal energického a zjevně vojensky zkušeného Mathóna, že se s celým svým kmenovým královstvím připojuje k vzpouře proti Kartágu.

Nabízel slony, víno, olej, ječmen, datle, smůlu a síru k obléhání, dvacet tisíc pěšáků a deset tisíc koní. Nabídku spojení stvrdil zvoláním: „Buď prokleta Kartágo!“ a zlomením svého kopí. Jeho muži ho podpořili souhlasnými výkřiky.

„Přijímám tvé spojení,“ pronesl Mathó. Dal přivést bílého býka a černou ovci, symbol dne a symbol noci a společně vykonali obětní rituál bratrství krve. Podřízli zvířata na okraji jámy a do jejich horké krve oba ponořili paže a poté každý otiskl krvavé prsty na obnaženou hrud svého spojence. Stejným krvavým znamením označili plátno svých stanů. Nato uspořádali hromadnou hostinu z masa obětovaných zvířat. Kůže, kosti, rohy i paznehty pak byly spáleny.

Válečný požár

Druhý den ráno se Mathó, Spendius a Narr-Havas sešli k poradě o tom, co společně podniknou v očekávání kartáginské odvety. Rozeslali posly ke všem kmenům na kartáginském území, aby se přidaly k všeobecnému povstání proti utlačovatelskému Kartágu, které vykořisťuje a vysává

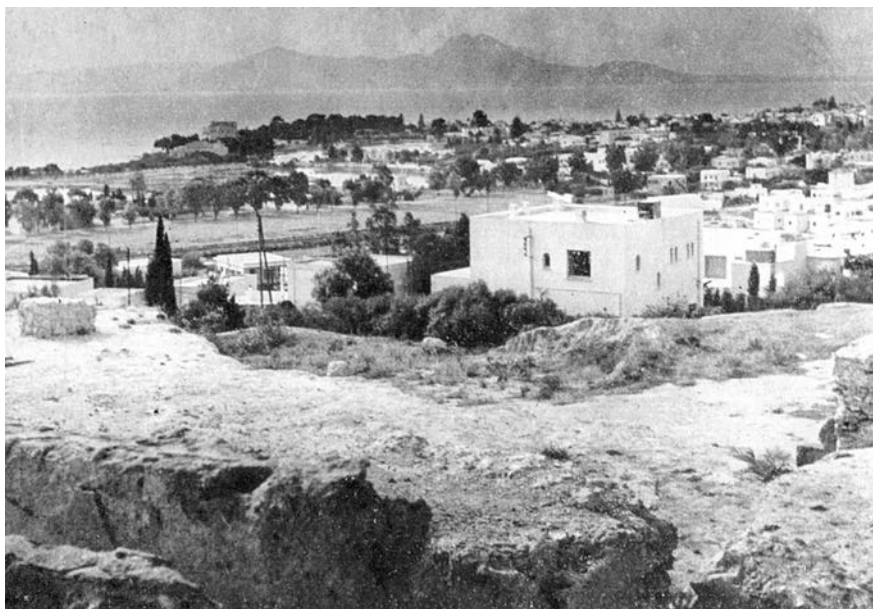


Kartáginská Byrsa dnes

porobené národy a města nadměrnými daněmi, bezohledně nařizovanými dodávkami potravin, surovin i zemědělských plodin, jatečního skotu i koní. Kvůli tomu se libyjská města tak snadno, ba ochotně před časem vzdávala vojskům konzula Regula, za což jim byly nyní vyměřeny neúnosně přísné tresty: pokuta tisíc talentů, dvacet tisíc volů, tři sta pytlů zlatého prachu, zvýšené dodávky obilí. Náčelníci kmenů, které se vzdaly, byli ukřižováni nebo předhozeni lvům.

V provinciích již delší dobu kvasila nespokojenost lidu s kartáginskou nadvládou a zvěsti o povstání žoldnéřů byly uvítány s nadšením. Odhodlání připojit se k němu se zrodilo na mnoha místech ještě dříve, než tam dorazili žoldnéřští poslové. Ve městech se spontánně sbíraly peníze na podporu povstaleckých bojovníků. Shromážděné sumy byly tak vydatné, že Mathó mohl vojákům vyplatit peníze, které jim Velká rada zůstala dlužna. Tím si získal takovou oblibu, že byl manifestačně zvolen vrchním velitelem, šališimem.

Do tábora před Kartágem se jako potůčky a stružky za deště slévaly hloučky a skupinky i početné houfy dobrovolníků na koních, oslech



Pohled z kartáginské Byrsy do zálivu

i pěšky se zbraněmi, které vytáhli odněkud z úkrytů, i s klacky, ba dokonce i beze zbraní. Venkované posílali i mouku, chleba, ovoce, mléko a jateční dobytek pro stravování vojáků.

Vojsko se rozrostlo na nějakých osmdesáttisíc mužů. Domorodci namnoze přitáhli i s ženami a dětmi. Spendius naléhal na dobytí Kartága. Narr-Havas mu odporoval: „Nejdříve je třeba ovládnout pohraniční města. Zajistit si zázemí.“ Zkušení válečníci mu přitakali. Za pravdu mu dával i Mathó. Na konec bylo rozhodnuto rozdělit vojsko na tři skupiny. Jedna pod velením Gala Autharita si zřídí základnu v nedalekém Tunétu, který je ostře naladěn proti Kartágu, a obsazením okolí Kartága znemožní jeho zásobování po zemi. Spendius, jehož si za velitele přáli řecky mluvící vojáci, měl dobýt Utiku, která se odmítla připojit k povstání, a Mathó si vzal na starost dobytí Hippónu-Zarytu, dalšího z měst, jež se svými Libyjci, Ibéry a Lusitánci zachovávala věrnost Kartágu. Narr-Havas byl požádán, aby zajel do svého kmenového království a přivedl slony a slíbenou péchotu a jezdeckvo.

Obyvatelům Kartága, kteří každodenně z hradeb i z výšin Byrsy a akropole v obavách pozorovali rojení v táboře vzbouřenců, se ulevilo, když jednoho rána spatřili, že mohutné vojsko, z něhož šel strach, se sbírá k odchodu a táhne kolem Arianiny hory. Jeho část se rozložila před Tunetem, ale hlavní síly zmizely v ohybu utické cesty a vynořily se až na protějším pobřeží zálivu, kde se nořily do lesního porostu.

Velká rada svolala kartáginský lid na Hámonovo náměstí, aby schválil její rozhodnutí požádat suffeta Hannóna, který dokázal zvítězit u Hekatompylu, o záchranu Kartága. Hannón především zpevnil obranu města. Dal vyspravit zdivo, do hradebních věží umístil vrhací stroje a šípomety. Zároveň nařídil mobilizaci všech bojeschopných mužů. Obtlostlým a z pohodlným boháčům bylo zatěžko za rozbřesku nastupovat na určeném prostranství v Mapalské čtvrti a cvičit se do úmoru v zacházení s mečem, kopím a ochranným štítem.

Třebaže Utika, obležená Spendiovým vojskem, naléhavě žádala Kartágo o pomoc, dával si Hannón načas. Tři měsíce se zaměstnával vystrojováním sto dvaceti bojových slonů, kteří se osvědčili při porážce konzula Regula. Vybavil je hrudními kovovými krunýři, dal jim pozlatit kly, nařídil rozšířit bojové ohrádky, jež nesli na svých hřbetech, a ušít na ně purpurové čabraky ozdobené těžkými třásněmi.

Konečně nadešel okamžik, kdy byly přípravy dokončeny, a kartáginské vojsko se dalo na pochod proti vzbouřencům. Za tmavé, bezměsíčné noci se i se slony přepravilo na vorech přes kartáginský záliv. Oklikou kolem Hory horkých pramenů obešlo ležení Autharitova vojska a postupovalo k Utice. Pohybovalo se pomalu, takže promeškalo možnost překvapit nepřátelské ležení za ranního spánku.

Když Kartáginci dorazili na planinu před městem, byli natolik unaveni, že se jim toho dne do boje nechtělo. Až nazítří došlo k bitvě. Takhle ji viděl Flaubert: „Záškodníci, vyzbrojení praky, byli rozestaveni na křídlech. Stráže Legie v brnění ze zlatých šupin tvořily první řadu na svých velkých koních bez hřív, bez srsti a bez uší a se stříbrným rohem uprostřed čela, aby se podobali nosorožcům. Mezi jejich útvary mladíci s malými přilbami na hlavách mávali v každé ruce jedním jasanovým oštěpem; dlouhá kopí pěších těžkooděnců se blížila zezadu. Všichni ti kupci na sebe navěsili co nejvíce zbraní; bylo vidět i některé, kteří nesli zároveň kopí, sekeru, kyj a dva meče; jiní se ježili oštěpy jako dikobrazi a paže jim odstávaly od brnění z rohoviny nebo ze železných plátů...“

Za pěšími šiky vlekli Kartáginci na bojiště rozličné obléhací stroje tažené čtyřsprežími volů. Pohybovali se těžkopádně v nepevně uspořádaných šicích, jejich řady se prohýbaly a trhaly a upachtění velitelé, pobíhající v mezerách sem a tam, je nervózními pokřiky neustále narovnávali a scelovali. Žoldnéři ze svého tábora přes palisádu sledovali jejich těžkopádný nástup na bojiště a posmívali se: „Kam ten spěch, páni Kartáginci? Na smrt? Nic jiného vás nečeká!“

Konečně zazněl povel k boji. Kartáginské vojsko přivítalo žoldnéře jekotem fléten a trubek a duněním bubnů. Bitvu zahájila vržená koule z praku.

Boj se podle Flauberta odvíjel takhle: „... obě vojska se na sebe vrhla. Řekové bodali hroty kopí koně do chřípí, takže se převalovali na své pány... Punští pěšáci si odkryli pravý bok, jak se kolem sebe oháněli dlouhými meči. Barbaři prolomili jejich řady; rubali je každým sekem; klopýtali přes umírající a mrtvol, celí oslepení krví, která jim stříkala do tváří. Tato změt oštěpů, přilbic, brnění, mečů a spletených údů vířila dokola, uvolňovala se a zase se pružně svírala. Kartáginské kohorty řídly čím dál více... konečně suffetova nosítka (jeho velká nosítka s křišťálovými ozdobami), která bylo vidět na počátku bitvy, jak se kolébají

mezi vojáky jako člun na vlnách, náhle utonula. Byl snad mrtev? Barbaři osaměli.“

Zvířený prach na bojišti klesal. Zdálo se, že je po boji. Vzbouřenci vítězoslavně halekali. Vtom jim ztuhly rysy a zpěv odumřel na rtech. Před nimi se objevil obrovitý vyšňořený slon, na jehož hřbetě stál v bojové ohrádce suffet Hannón, nad jehož hlavou černošský otrok držel slunečník. „V té chvíli se zachvěla země a barbaři viděli, jak se na ně řítí v jedné řadě všichni kartáginští sloni se zlacenými kly, modře natřenýma ušima, oděni v bronz a otřásající na svých šarlatových čabrakách koženými věžemi. V každé z nich třímali tři lučištníci napjaté luky.

Žoldnéři měli sotva čas chopit se svých zbraní; sešikovali se nazdařbůh. Strnuli hrůzou, stáli tu bezradní. Z věží na ně pršely oštěpy, šípy, ohnivé střely, stříkance horkého olova; někteří se na ně chtěli vyšplhat a chytali se třásní čabrak, ale tesáky jim utínaly ruce a oni se hroutili naznak na napřažené meče. Slabá kopí se lámala, sloni si razili cestu falangami jako kanci trsy trávy; choboty vytrhávali kůly v ležení, křižovali sem tam, káceli stany nárazy hrudí; všichni barbaři prchli. Uprchli na pahorky vroubící údolí, jímž přišli Kartáginští. Vítězný Hannón se objevil před utickými branami...”

Suffet si vynutil vstup do města alespoň s menší družinou, když se jeho obyvatelé obávali vpustit dovnitř všechno jeho vojsko. Poručil si hojivou koupel ve vlažném skořicovém oleji a při ní pojídal rozličné pochoutky, vykostěné rybí maso, vařené jazyky plameňáků s mákem a medem, pomazánku ze syra a majoránky, ústřice, lanýže, ředkve a ptáčky pečené na rožni. Diktoval přitom písaři zprávu Velké radě o svém oslnivém vítězství, jímž zahubil ty loupežné psy. Vyzýval obyvatele Kartága k radovánkám a děkovným modlitbám.

Dal si přivést tři zraněné zajatce, zarostlé chlapy, oděné v cáry a spoutané řetězy, a usilovně přemítal, jaká muka by jim připravil před popravou jako pomstu za potupu, které ho žoldnéři vystavili v Sikce.

„Stáhněte mi je zaživa z kůže! Ne, počkejte s tím!“ Rozhodl se jinak: „Všichni zajatci zemřou. Ani jednoho neprodáme! Žádné slitování! Všem utnout ruce a ty ruce ať mi přinesou v koši!“ Leč své hrůzné rozhodnutí nestačil proměnit ve skutek.

Spendius shromáždil rozprchlé vojsko a proti kartáginskému táboru před Utikou dal vypustit stádo vepřů, jímž vojáci na jeho příkaz potřeli

kůži nalezeným petrolejem, který zapálili. Zvířata proměněná v šíleně pádící ohnivé koule vyděsila kartáginské slony, kteří v hrůze dupali po stanech i s odpočívajícími vojáky a prchali do okolních lesů. Vojáci, kteří přežili jejich běsnění, se dali na útěk všemi směry. Suffet Hannón sotva stihl svému habešskému otrokovi přikázat, aby uťal hlavy trojici zajatců. Nezbylo mu než ukončit koupel a hodování a nechat se rychle odnášet k vozům, aby včas unikl z Utiky, k níž se z kopců již řinuly oddíly Spendiových vzbouřenců. Od západu se zároveň blížili i Mathónovi bojovníci a téměř současně se na obzoru vynořili numidští jezdci vedení Narr-Havasem.

Unavený a zoufalý Hannón táhl s žalostným zbytkem svého zbědovaného vojska bez většiny slonů. Po několikadenních útrapách překotného útěku před vzbouřenci, probíhajícího většinou za noci – za dne se s vojskem ukrýval v olivových hájích – doputoval k Hermejskému mysu, kam pro ně z Kartága připluly evakuační lodě.

Velká rada pak sečetla škody a ztráty: 400 972 šekelů stříbra, 15 623 šekelů zlata, osmnáct slonů, čtrnáct členů Velké rady, 300 boháčů a 8000 řadových obyvatel povolanych do zbraně, obilí na tři měsíce, vozy s množstvím zavazadel a válečného materiálu, všechny válečné stroje.

Kartágu nastaly zlé časy. Autharitovo vojsko před jeho hradbami se přílivem dobrovolníků z širokého okolí rozrostlo tak, že jeho ležení sahalo od Tunétu až po Rhades, městečko ležící východně odtud. Na mnoha místech bylo v dálce vidět vysoké sloupy černého dýmu, to hořely zemědělské usedlosti. Metropole se ocitla v nebezpečí krajního ohrožení organizovanou revoltou. Velká rada se nakonec odhodlala k vyjednávání. Vyslala k vzbouřencům delegaci, která s nimi měla dohodnout podmínky mírového urovnání. Jejím členům však nebyla dána možnost s vůdci povstalců promluvit. Všichni byli zjímáni a popraveni. Vzbouřenci odmítali jakékoli vyjednávání. Byli odhodláni vést svou válku až do úplného zničení Kartága. Všechna důležitá punská města byla postupně obležena a hlavní síly rebelů přitáhly nyní ke Kartágu, aby je odrízly od světa.

Poslední naděje

S vidinou hroící předsmrtné agonie Kartága nezbylo Velké radě, než aby se pod tlakem veřejného mínění obrátila na jediného muže, od něhož bylo lze se nadít záchrany. Boháči nenáviděného a prostým lidem

zbožňovaného generála Hamilkara Barku. Vyslali k němu delegáta s prosbou, aby převzal svrchovanou moc s neomezenými pravomocemi ve jménu záchrany Kartága. Hamilkar miloval Kartágo víc než cokoli jiného, dokonce víc než sebe. Neváhal proto nabídku Velké rady přijmout, a to tím spíše, že i ti, kdo ho nenáviděli, uznávali jeho nenahraditelnost a naléhavou nezbytnost, aby byl povolán k moci.

Jednoho rána tedy ohlašovatel luny na kopuli Ešmúnova chrámu zpozoroval na západním obzoru moře galéru se vzduťou plachtou a mocným zvukem stříbrné trubky zvěstoval městu, že připlouvá k přístavu. Když se přiblížila k hrázi a shromážděný dav spatřil vedle kormidelníka statného muže v červeném plášti přehozeném přes lesklý kovový krunýř, prostovlasého, snědého, s černým hustým plnovousem, propukl v daleko slyšitelný jásot: „Vítej, Hamilkare Barko! Náš osvoboditeli!“

Pod mohutným obloukem přístavní brány proplula galéra do okrouhlého válečného přístavu, k jehož obvodní zdi přiléhala ohrazená a zastřešená kotviště pro jednotlivé lodě. Hamilkarova triéra přistála u ostrůvku uprostřed přístavního jezera. Tady se pyšně tyčila admirálská budova, do níž měl Hamilkar přístup z titulu funkce námořního suffeta. Naposledy ji navštívil před lety, když převzal funkci vrchního velitele na Sicílii. V opuštěnosti budovy na něj doléhala tíha povinností, které ho čekaly, i nekonečný smutek ze ztráty té nádherné, úrodné Sicílie, kde mohlo vyrůst nové Kartágo. Přemohl však nával tísně svou železnou vůlí a nezdolnou odhodlaností splnit, co se od něj očekává. Nyní měl za úkol zachránit milované Kartágo před hrozící zkázou.

V jednacím síni Velké rady, kam se dostavil tak, jak vystoupil z galéry, v generálském odění, ve vysokých šněrovacích střevících, s mečem na levém boku a s přílbou pod svalnatou paží, muž v plné síle s přísnou, libyjsky snědou tváří v černém orámování kučeravých vlasů a vousů. Ihned ho radostně obklopili přátelé Subeldius, Hiktamon, Ilubas a další. Jeho názorové soupeřníci a stoupenci z demokratické barkovské strany, jež stála v příkré opozici k straně aristokratických boháčů vedených Hannónem, kartáginské smetánky, která zavlekla zemi na pokraj propasti. O překot mu sdělovali, co všechno se událo od uzavření míru, líčili mu nestoudnou hamížnost představitelů Rady, kteří se prodrali k moci, nemoudré rozhodování, které vyvolalo nyní už všeobecné povstání, zajetí Giskóna, Hannónovo vojevůdcovské selhání u Utiky...

Na schodech k akropoli, na Hámonově náměstí, všude v ulicích, kde se Hamilkar objevil, se nadšeně shlukovaly davy, které ho hlučně zdravily a vítaly, ale i varovnými výkřiky nabádaly, ať se má na pozoru před lstivými úklady a nástrahami.



Baal Hámon – nejvyšší kartáginské božstvo

Potají se setkal s Iddibalem, vychovatelem, jemuž svěřil dohled nad svými třemi nezletilými syny, které mu zůstavila zemřelá žena. Z obavy, aby se jich nezmocnili jeho nepřátelé, je ukryl na tajném místě vzdáleném tři dny cesty od Hadrumeta. S uspokojením vyslechl vychovatelovu zprávu o tom, jak se mají k světu, jak rostou a sílí a jak se činí v učení i vojenském výcviku a pěstování tělesné zdatnosti. Prvorozený Hannibal si vede z nich nejlépe. Umí znamenitě vrhat oštěpy. Je silný, dobře

vládne mečem, vyniká neohrožeností a vytrvalostí. Je však smutný, vyptává se na bohy a chce poznat Kartágo. Hamilkar potřásl odmítavě hlavou:

„Ještě ne. Ještě nepřišla ta pravá chvíle. Dám ti včas vědět, Iddibale.“

V noci se konalo tajné shromáždění Starších, obávané Rady sto čtyř v Molochově chrámu, vystavěném na dně srázné rokle. Branou se vcházelo na čtverhranné nádvoří lemované sloupopradím. V jeho středu stála mohutná budova chrámu s kopulemi. V ústřední síni, osvětlené osmírmenným zlatým svícem, se nad oltářem tyčil železný Moloch s rozpjatými křídly, lidskou hrudí a býčí hlavou. Účastníci shromáždění usedli na sedátka z ebenového dřeva, rozestavená kolem do půlkruhu. Uprostřed na čtyři křesla ze slonoviny rozmístěná opěradly k sobě do podoby kříže usedla čtveřice velekněží, Ešmúnův v modrofialovém rouchu, Tanitin v bílém, Hámonův v plavém a Molochův v purpurovém.

Když vstoupil Hamilkar, mnozí mu šli vstříc, objímali ho a líbali. Ale za chvíli, poté co sborem zapěli hymnus a započalo rokování, snesl se na suffeta přívál výčitek, proč tak dlouho otálel s návratem do Kartága. Jeho odpovědi byly pádné a ostré jako meč:

„S vámi se nedá vítězit. Mír s Římem je osudnější než dvacet prohraných bitev. Necháváte žoldáky, aby řádili, jak se jim zlíbí. Dopustili jste, aby zajali suffeta Giskóna. Nevíte ani, zda vůbec žije. Opustit suffeta znamená opustit republiku! I mě jste nechali bez podpory, když jsem se ocitl v zoufalém postavení!“

Zabouřily rozčilené protesty aristokratů, ale i halasné projevy souhlasu z řad méně bohatých členů rady. Snad nejhlasitěji vrískal přeskakujícím hlasem rozlícený rozmařilec Hannón „Uděluješ výtky kdekomu, Hamilkare! Slušelo by ti více skromnosti a méně mocichtivosti! Tys byl tam, kde se prohrávala válka.“

„Ne však mou vinou! Mně se nestalo, abych zbabělou váhavostí zavinił porážku jako ty, Hannóne, u Aegatských ostrovů. Nikdy jsem také neproměnil vítězství v prohru, jako jsi to dopustil ty u hradeb Utiky.“ Burácení vzrušených hlasů naplnilo síň.

Flaubertova představa o tom, co Hamilkar vytkl svým odpůrcům, je dokonale výstižná: „Shazuje-li celá Afrika vaše jho, děje se tak proto, že jste slabí vládci a nedovedete jí je vnutit! Stačí, aby jen přistáli Agathoklés, Regulus, Coepio, což jsou vesměs odvážní mužové, a uchvátí ji. Až se

dohodnou s Libyjci, kteří jsou na východě, s Numiďany, kteří jsou na západě, a až přijdou z jihu kočovníci a od severu Římané...oh, pak se budete bít v prsa, válet se v prachu a rvát si roucha! Marně! Nebude vám, než jít točit žernovem v Subuře nebo sklízet hrozny na pahorcích v Latii!“

V síni propukl ohlušivý ryk, ozývaly se výkřiky zděšení, ale i vzteku a pohoršení. Mnozí vyskakovali ze sedadel, rozhazovali rozčileně pažemi v širokých rukávech svých rouch. A Hamilkar, stojící na nejvyšším stupni oltáře s věštecky vzpaženými rukama dokončoval svou varovnou vizi: „Přijdete o své lodi, o své statky, vozy, visutá lůžka a otroky, kteří vám trou nohy! Šakalové se usadí ve vašich palácích, pluh rozorá vaše hroby. Zbude tu jen křik orlů a hromady trosek. Padneš, Kartágo!“

Tak viděl Gustav Flaubert s podmanivou imaginací zasedání Rady sto čtyř. Poté co se vášně uklidnili, začali se její účastníci se střízlivou věcností radit. Vzbouření žoldnéři nyní vskutku nebezpečně ohrožovali jejich životní zájmy, jejich majetky, jejich životy. Uvědomovali si, že bez Hamilkara je nelze porazit. Potvrdili proto jeho plné moci ve funkci suffeta a vrchního velitele.

Před chrámem na něj čekal zlacený otevřený vůz s dvojspřežím vrátníků. Hamilkar se sám chopil otěží, škubl jimi a koně, bujně pohazující hlavami, vykročili. Řídil vůz svažitými ulicemi mezi vysokými, několi-kapospochodovými domy s hliněnými stěnami tvrzenými slámou a vápnem a proti vlhku opatřenými vrstvou dehtové pryskyřice. Lidé se sbíhali a radostně ho zdravili v bezmezně důvěře, že s ním přichází záchrana města i státu. Vůz provázený hlučnými projevy všeobecných sympatií hrčel po kamenném dláždění vzhůru k bráně Hamilkarova paláce s terasami, schodišti a četnými pavilony, obklopeného rozsáhlými pečlivě udržovanými zahradami s fontánami a jezírky.

Tam vozataje čekalo vřelé setkání s krásnou dcerou Salambo a veškerým služebnictvem, otroky i dělníky z jeho vzbouřenci ohrožených statků a podniků, kteří se uchýlili pod ochranu svého pána do jeho ohrazeného paláce v předměstí Kartága chráněném nezdolatelnými hradbami. Celé sídlo se rozezní oslavnou radostí. Patří k ní vítací proslovy, smích, i slzy šťastného dojetí. A prostřené stoly a číše přičinlivě naplňované chlazeným vínem. Hamilkar provede také samozřejmě po dlouhé nepřítomnosti pečlivou kontrolu stavu svého majetku a hospodaření. Správci ho podrobně zpraví o škodách i ziscích. Běda lajdákům, nepoctivcům

a ziskuchtivým podvodníkům, kteří zneužívali pánovy nepřítomnosti. Hamilkar umí odměňovat po zásluze, ale trestá přísně, někdy až krutě.

Večer se suffet s propůjčenou pravomocí vladaře dostaví na shromáždění boháčů v Ešmúnově chrámu. Všechno, co je třeba vykonat a co také s vynaložením vekeré své vůle a schopností vykoná, si důkladně promyslel. Předstoupí proto s imponující důstojností a sebejistotou před početnou sešlost mohovitých a vlivných mužů, z nichž mnozí na něj spoléhají, ale někteří jej sledují číhavými pohledy zpod přimhouřených víček. V jasném světle svící a pochodní, oblečen ve skvostné nachové říze, prohlásí silným hlasem:

„Ctihodní otcové Kartága, světla Baalů, přijímám velení nad punskými vojsky proti hordám nevďečných vzbouřenců!“ A v chrámu se rozezní nadšené volání.

Vlády se chopil pevnou rukou. S nesmlouvavou rozhodností požádal cechovní představenstva boháčů o příspěvek na obranu ve výši 223 000 kikarů zlata a mimo to vyměřil boháčům daň ve výši čtrnácti siklů. Daňová povinnost se z jeho příkazu nově vztahovala i na kněžstvo a ženy. Pro potřeby vojska zrekvíroval všechny koně, mezky a také všechny zbraně. Sám daroval na obranu šedesát kompletů výstroje a výzbroje a 1500 gommorů mouky. Do Ligurie poslal verbíře, aby najímali do vojska otužilé horaly, kteří byli zdatnými lovci. Přivedli je do Kartága zadní branou přilehlou od moře, kde přístupy nebyly hlídány vzbouřenci. Nařídil také odvody do vojska, ale přijímal jen muže zdravé a silné, nikoli změkčilé, z pohodlné a obtloustlé. Nezdráhal se přitom zařazovat do vojska i výtržníky, barbary a propuštěnce. Otrokům ochotným bojovat za Kartágo přislíbil nabytí občanských práv. Reorganizoval Posvátnou legii, elitní dobrovolnický sbor složený z mladých mužů z aristokratických rodin. Nařídil, aby byli podrobeni tvrdému vojenskému výcviku a tělesným cvičením.

Kartágo se změnilo ve vojenský tábor. Ulicemi pochodovaly čtyři, setniny i pluky ozbrojenců. Na vozech se z dílen do výcvikových středisek vozily oštěpy, píky a meče, štíty, přilby a bojová výstroj. Podle Hamilkarových pokynů se organizačně formovalo vojsko. Čtyři tisíce šestadevadesát Ligurů a zvlášť vybraných Kartáginců utvořilo falangu těžkooděnců, vybavených bronzovými přilbami a brněním a pětimetrovými kopími, sarissami. Ze dvou tisíc rychlonohých mladíků sestavil oddíl prakovníků

s dýkami, který ještě dodatečně posílil osmi stovkami bojovníků se štíty a římskými meči. Jezdectvo sestavil z devatenácti set příslušníků Posvátné legie s bronzovými krunýři, meči a píkami a dvanácti set stejně vyzbrojených núbijských černochů. Pro útok i obranu měl k dispozici čtyři sta proslulých tarentinských jízdních lučištníků v čapkách i sukničích z kůže.

Nečekanou posilou byli přeběhlíci z řad vzbouřenců sympatizujících odedávna s Hamilkarem, kteří se pod rouškou noci kradli k hradbám Kartága, nyní vyztuženým balvany z rozbořeného vnitřního hradebního zdiva. Celkem kartáginský vrchní velitel postavil vojsko v síle 10 000 mužů, vybavené pro útok 70 slony. Několikanásobnou početní převahu žoldnéřů však mohl přemoci jen za podmínky, že se mu podaří uplatnit své nevšední vojevůdcovské schopnosti, v nichž se mu nikdo z povstaleckých vůdců nevyrovnal.

Čekal na příhodnou chvíli. S ním vojáci i obyvatelé. Dočkali se, jak zjistil Flaubert, třetího dne v měsíci tibby (což je čtvrtý měsíc hebrejského kalendáře, odpovídající rozmezí křesťanského prosince a ledna). Při západu slunce vyrazilo vojsko západní branou z města a táhlo po mořském břehu, až dospělo už za tmy k místu, kde se voda za přílivu vylévala až daleko na souš a vytvářela laguny a bahnité mokřiny. Únavně dlouho se jimi brodili poslepu za bezměsíčné noci, spoléhající na to, že jejich vrchní velitel Hamilkar, který jede v čele postupujících kolon na svém statném koni, ví, kde se přesně nacházejí a kam dorazí. Konečně dospěli až tam, kde do moře vtékala řeka Makar. Na jejím břehu se jednotky na Hamilkarův rozkaz rozložily za tmy a v co největší tichosti na několik hodin k spánku. Ještě před úsvitem desátníci budili své muže, tak aby nástup proběhl bez zbytečného hluku. Průzkumníci našli v řece úsek, kde vítr navál do řečiště tolik písku, že voda tam sahala vojákům sotva do pasu. Jednotky tudy i s vozy a stádem slonů bez potíží přecházely na druhý břeh. V záři vycházejícího slunce se očím Hamilkarových vojáků zjevila široká pláň před Utikou.

Jedenáct tisíc třista devadesát šest mužů usměrňovaných povely velitelů se seřadilo do bitevního šiku, který se dal jako mohutný stroj do pohybu. V popředí kolébavě kráčely dvě desítky obrovitých slonů s lučištníky v ohrádkách na hřbetu. (Padesát dalších zařadil Hamilkar na zád, aby byli pro nepřítele překvapením.) Za nimi stejnoměrným

pochodovým krokem dusaly kohorty lehkooděnců, ještě dál za nimi se v slunci blýskaly přílby a les kopí semknutých falang a vysoko nad jejich hlavami se vlevo i vpravo na křídlech rytmicky natrásaly rudé chocholy na přílbicích jezdců.



Hamilkar Barkas

Žoldnéři se zprvu vyděsili, když na obzoru zahlédli Hamilkarovy oddíly, a v panice volali: „Kartáginci! Hamilkar!“ Jejich úlek však brzy pominul, neboť bylo na první pohled zřejmé, že mají nad nepřítelem nejméně trojnásobnou početní převahu. Zachvácení nezřízenou radostí, hrnuli se houfně ze svého tábora na pláň, přesvědčeni, že dají Kartágincům bez potíží řádně na pamětnou. V neuspořádané linii, přesahující na obou křídlech šířku kartáginské bojové sestavy, se nedočkavě řinuli vstříc svým protivníkům, strženi dychtivostí stínat jim hlavy.

Sotva se k nim přiblížili na nějakých tři sta metrů, sloni v čele kartáginského sevřeného šiku, ovládaní holemi a povely poháněčů, se náhle zastavili a začali se těžkopádně otáčet. Zastavil se i spořádaný postup celé masy vojsk, která se sunula vpřed. Masa se znenadání rozestoupila a vzniklou uličkou klusali tlustokožci, pobízení harpunami vodičů v bílých turbanech, se zlobným troubením zpět, následováni změtí pěšáků, lučištníků, prakovníků i jezdců.

„Utíkají!“ rozjásali se vzbouřenci. „Dostali strach! Berou nohy na ramena!“

A rozradovaný Spendius z velbloudího sedla sebejistě zavelel k vítěznému zakončení bitvy, která ještě ani kloudně nezačala.

„Vpřed, bratři! Hamilkar práskl do bot! Na ně! Dáme jim co proto!“

Sloni, pěšáci, lučištníci, cválající jezdci mizeli v žlutavé mlze zvířeného prachu. Houfy vzbouřenců se v nezkrotné horlivosti s vítězoslavným řevem bezhlavě vrhaly za nimi.

Leč pozor! Došlo k omylu. Spendius chybně odhadl situaci. Hamilkar nepráskl do bot. S taseným mečem v ruce na koni tryskem objíždí rozvlněnou sestavu a ráznými příkazy s přehledem řídí pohyby vojsk, která nyní podle jeho pokynů zastavila předstíraný ústup a seskupila se do pevných tvarů. Co se odehrávalo na bitevní pláni, sotva by mohl někdo zobrazit lépe než již několikrát citovaný literární velikán Gustave Flaubert ve svém úchvatném historickém románu *Salambo*.

„Žoldnéřské vojsko nedokázalo udržet své seřazení. V jeho přílišné délce se utvořily záhyby, mezery. Všichni těžce oddychovali, upachtění během. Kartáginská falanga vysunula vpřed své sarissy. Pod hradbou jejich hrotů se příliš slabá linie žoldnéřů uprostřed prohnula. Tu se rozvinula kartáginská křídla, aby je obklíčila. Sloni šli za nimi. Šikmo namířenými kopími rozrazila falanga žoldnéře. Dva obrovité pahýly bojové sestavy se zmítaly, punská křídla je ranami praků a šípů srážela zpět na hroty kopí falangistů. Na uvolnění jim chyběla jízda. Kopí se střídavě skláněla a zdvíhala. Jinde se zase obnažené meče míhaly tak prudce, že bylo vidět jen záblesky čepelí a houfce jízdy si v té změti prosekávaly ulice, jež se za nimi zase zavíraly jako víry na hluboké tůni. Nad hustým šikem dirigovaným povely setníků, troubením polnic a drnkotem lyr létaly svištivé vzduchem olovené koule a tvrdé hliněné střely, které vyrážely meče z rukou a mozek z lebek. Ranění se kryli jednou paží štítů a napřahovali na obranu meče, jejichž jílce jim vyklouzávaly z ochabujících prstů, jiní se zase obraceli v tratolištích krve, aby mohli alespoň kousat Kartágince do pat a lýtek. Zápolící dav byl tak pevně slit v jedno, prach byl tak hustý a vřava tak děsná, že bylo vyloučeno cokoliv rozeznat. Zbabělce, kteří křičeli, že se vzdávají, nebylo vůbec slyšet. Když bojovníkům z rukou vypadly zbraně, rvali se holýma rukama, pancíře drtily hrudi a bezvládné mrtvolky měly hlavu zvrácenou mezi křečovitě

sevrěnými rukama ... Punští prakovníci, roztroušení tu a tam, strnuli úžasem. Falanga začala kolísat, velitelé zmateně pobíhali, zadní řady se tlačily na přední a barbari, kteří uspořádali své řady, opět postupovali s využitím své početní převahy. Vítězství se počalo klonit na jejich stranu.

Vtom zazněly skřeky, děsivé skřeky, bolestné a vzteklé zařvání z mnoha hrdel. Co se děje? Hrůza. Dvaasedmdesát slonů se vyřítilo vpřed dvěma řadami. Hamilkar chladnokrevně vyčkal, až se žoldnéři nahromadí na jednom místě, aby je na ně vypustil ze dvou stran, jako by je sevřel do kleští. Bylo zle. Sloni, rozdráždění bodci svých vodičů a také nepřátelskými oštěpy a šípy, které se jim zabodávaly do kůže, a namnoze i připilí vínem s příměsí pepře a kadidla, kterým byli před bitvou napájeni, sraželi vzbouřence na zem a drtili jejich těla na krvavou směs kůží, masa a kostí. Barbari se spěšně srazili v těsný zástup, aby jim lépe odolali, sloni se vrhli prudkým nápojem mezi ně. Bodce na jejich hrudích rozrážely jako lodní příďe kohorty, jež se opět uzavíraly ve velkých vlnách. Svými choboty rdousili muže, nebo je rvali od země a podávali přes hlavu vojákům ve věžích; rozparovali jim břicha kly, vyhazovali je do vzduchu a na jejich klech jako na hácích visely roztrhané vnitřnosti jako svazky lanová na stěžních ...“

Urputnost bitvy až téměř nelidská dosáhla vrcholu. Vojsko žoldnéřů ztrácelo sílu, kterou zpočátku překypovalo. Začalo ustupovat. Těžkoděnci odhazovali zbraně a utíkali. I Spendius prchal na velbloudu z bojiště, nachýlen v sedle k šíji dlouhonožného zvířete. „Falanga pohodlně dobíjela všechno, co zůstalo z barbarů. Když se k nim přiblížily meče, zavírali oči a nastavovali hrdla. Jiní se bránili do posledního dechu; ty ubíjeli prakovníci zdálky kamením jako vzteklé psy. Hamilkar nařídil, aby nepřátele brali do zajetí, ale Kartáginští ho uposlechli jen s nevolí, takovou rozkoš jim skýtalo hroužít meče do těl barbarů. Poněvadž jim bylo příliš horko, jali se pracovat s obnaženými pažemi jako ženci; když ustali, aby nabrali dech, sledovali očima jezdce, cválajícího krajinou za prchajícím vojákem. Podařilo se mu ho chytit za vlasy, podržet si ho takto chvíli a pak ho skolil ranou sekery ...“

Snesla se noc. Kartáginci i barbari zmizeli, uprchlí sloni se potulovali po obzoru. Když o dvě hodiny později přitáhl na opuštěné bojiště se svým vojskem od Hippónu-Zarytu Mathó, viděl ve svitu hvězd na zemi

jen četné nestejně hromady. Byli to padlí Spendiovi vojáci. Několikrát se shýbl, aby se ujistil, že jsou opravdu všichni mrtví. Zavolal do dálky, ale neodpověděl mu jediný hlas.

Obrovitý Mathó s temnou chmurou v duši vedl své vojsko po stopách ústupu Spendiových prořídilých vojů. Za rozbřesku dne konečně narazil na jejich bědný tábor. „Všechno odpočívalo v neobyčejném tichu a zemdlení. Mezi vojíny na pokraji stanů spali skoro nazí muži na zádech anebo s hlavou na pažích nebo na brnění. Někteří si z nohou odvinovali zkrvavené obvazy. Umírající otáčeli hlavy velmi pomalu; jiní se vlekli po zemi... Po úzkých stezkách přecházely stráže, aby se zahřály, nebo stály s tváří obrácenou k obzoru a s kopím přes rameno, vypadaly divoce ...“

Spendia našel Mathó pod cárem plátna napjatého nad zemí na dvou tyčích. V sklесlé náladě si objímal kolena a klonil hlavu. Oba dlouho mlčeli. Posléze Mathó zahučel: „Poraženi.“ Spendius zničeně přikývl: „Poraženi.“ Vyschlým hlasem vylíčil Mathónovi průběh bitvy. Mathó mu vytkl chyby, kterými promarnil výhodu přesily. Spendius už sám dospěl k pochopení, co zanedbal a pokazil. Shodli se, že jim nic nezbyvá než svorně pokračovat v boji. Vytrvalostí musí donutit štěstěnu, aby jim nakonec dopřála vítězství.

Kartágo se v té době bláznivě radovalo. Oklikou podél mořského břehu se do města dovlékl protáhlý zástup dvou tisíc zajatců střežených a popoháněných jezdci, kteří nešetřili ranami bičů. Zajatci měli ruce připoutané k tyči za zátylkem. Někteří byli zranění a jen s námahou se vlekli. Hamilkar je odeslal do Kartága se zprávou o vítězství v bitvě, v níž bylo zabito na 6000 vzbouřenců. Navrhoval Velké radě, aby zajatci byli vyměněni za Giskóna a jeho druhy zajaté Autharitem. Obyvatelé zaplnili ulice, jásali, křepčili, zpívali za zvuku fléten, tamburin a lyr. Hamilkarovi stoupenci hlasitě velebili jeho vojevůdcovskou velikost a žádali pro něj veřejné uznání, odměny a pocty. Odpůrci ovšem na jeho úspěchu hledali hnidy. Každý z nich věděl hned, jak si měl počínat, aby vítězství bylo ještě velkolepější.

Podle Hannónova návrhu vyslala Rada vyjednávače do nedalekého ležení Autharitova vojska, jež tvořili libyjští žoldáci a numidští kočovníci, aby tam přednesl nabídku výměny zajatců. Autharit vyjednávače odmítl. Bylo mu podezřelé, že Kartágincům stojí pár mužů za dva tisíce jejich zajatých bojovníků.